

prof. PhDr. Peter Mičko, PhD.

Katedra histórie FF UMB v Banskej Bystrici

Posudok habilitačnej práce

Mgr. Mikuláš Jančura, PhD.: CESTOVNÝ RUCH V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ NA SLOVENSKU V HOSPODÁRSKÝCH DISPROPORCIÁCH A KULTÚRNO-SPOLOČENSKEJ DYNAMIKE. FF UPJŠ Košice, 166 s.

Študijný odbor: Historické vedy

Aktuálnosť zvolenej témy

Dr. Jančura predkladá v rámci svojej habilitačnej práce *Cestovný ruch v medzivojnovom období na Slovensku v hospodárskych disproporciách a kultúrno-spoločenskej dynamike* súbor šiestich prípadových štúdií, v ktorom si kladie za cieľ priblížiť a analyzovať uvedené aspekty problematiky, s osobitným zreteľom na teoretické východiská a stav spracovania problematiky v českej a slovenskej historiografii. V celkovom kontexte tak ide o zväčša publikované štúdie, ktoré prešli recenzným konaním, boli čiastočne rozšírené o nové informácie a autor doplnil výraznejšie teoretické východiská a koncepty spracováanej problematiky. Osobitné ciele jednotlivých štúdií formuloval autor samostatne v každej časti habilitačnej práce, takže sa im budem venovať pri hodnotení jednotlivých kapitol.

Spoločným cieľom, ktorý si autor stanovil je posunúť poznanie problematiky cestovného ruchu na Slovensku v medzivojnovom období z pohľadu hospodárskych, kultúrnych, spoločenských, či dopravných fenoménov. Ako skonštatoval samotný autor, vzhľadom k rozsiahlosti problematiky si predkladaný súbor štúdií vzhľadom na komplexnosť a širokospektrálnosť skúmanej problematiky nenárokuje na úplnosť vyčerpania témy. V prípade jednotlivých štúdií ide skôr o sondy do problematiky, ktoré čiastočne posúvajúce stav poznania témy. Komplexné spracovanie problematiky cestovného ruchu na Slovensku teda stále zostáva výskumnou výzvou do budúcnosti, aj pre samotného autora. Výber témy habilitačnej práce hodnotím pozitívne, keďže slovenská historiografia téme cestovného ruchu zatiaľ venuje iba pomerne malú pozornosť. Je to škoda, pretože samotná téma cestovného ruchu v sebe obsahuje mnohohrstevnatú problematiku, zasahujúcu do mnohých sektorov spoločenského, hospodárskeho, či kultúrneho života (napr. úroveň služieb, zásobovania a ich nutná reštrukturalizácia po štátoprávných zmenách, nadväzovanie kontaktov v oblasti cestovného ruchu so zahraničím, formy reprezentácie Československa ako turistickej destinácie, či výrazné hospodársko-ekonomické rozdiely medzi jednotlivými časťami ČSR).

Metódy spracovania

Z metodologického hľadiska sa autor pri koncipovaní práce inšpiroval publikáciami odborného charakteru, ktoré boli publikované k dejinám cestovného ruchu, automobilizmu a hospodárskym dejinám. Oceňujem, že autor siahol pri koncipovaní práce po odborných zdrojoch z celého spracovaného priestoru, a to slovenskej, českej a vo veľkej miere hlavne anglosaskej a nemeckej literatúre, pričom podrobne využil aj rôzne metodologické východiská k spracováanej téme. Pre Dr. Jančuru bolo takisto nevyhnutné uplatniť interdisciplinárny prístup, ktorý je pri spracovávaní hospodárskych dejín nevyhnutný. Pri spracovaní problematiky autor využil syntézy, dobovú tlač, publikované dokumenty, štatistiky, ale aj publikácie, či články venované hlavnej téme, ale takisto parciálnym otázkam skúmanej problematiky. Z celkového hľadiska je habilitačná práca postavená na veľmi kvalitnej heuristike. V rámci zhromažďovania archívnych prameňov bol realizovaný výskum v SNA Bratislava, NA Praha, Štátnom archíve Košice a Archíve mesta Košice. Pri štúdiu archívneho materiálu a vedeckom bádani však autor mohol uskutočniť taktiež výskum v slovenských regionálnych archívoch, ktorý by mu pomohol pri objasňovaní špecifik cestovného ruchu a automobilizmu nachádzajúcich sa v jednotlivých regiónoch Slovenska.

Uskutočnil autor aj vedecký výskum v regionálnych archívoch?

Ako som už naznačil vyššie, autor sa pri štruktúrovaní habilitačnej práce rozhodol pre súbor náhľadových štúdií, ktoré boli priebežne publikované a vychádzali aj ako súčasť riešených grantových projektov. Predkladaný súbor prípadových štúdií si za spoločný cieľ kladie priblížiť a analyzovať jednotlivé aspekty problematiky, s osobitným zreteľom na teoretické východiská a stav spracovania problematiky v českej a slovenskej historiografii.

Prvá kapitola práce *Konceptualizácia problematiky v ťažiskových teoretických prístupoch a v českej a slovenskej historiografii* nám približuje koncepčný rámec problematiky. Hlavným cieľom je rozvinutie východiskovej úvahy o pojme „cestovný ruch“, zacielenej na otvorenie pridružených výskumných problémov, v podobe rámcových presahov. Súčasťou zámeru je priblížiť vybrané teoretické koncepty, prevažne nemeckej a anglo-americkéj historiografie, sociológie, sociológie cestovného ruchu a vizuálnych štúdií a otvoriť otázky ich možnej aplikácie na príklade cestovného ruchu medzivojnového Československa. Súčasťou prvej kapitoly je aj ambícia prezentovať súčasný stav spracovania problematiky cestovného ruchu v slovenskej a českej historiografii. Autorovi sa stanovené ciele podarilo naplniť a v texte podáva teoretické východiská k pojmu „cestovný ruch“ ako východisko k spracováanej téme

a zamýšľa sa nad využitím teoretických konceptov, prevažne nemeckej a anglo-americkej historiografie, ktoré je možné aplikovať na príklad cestovného ruchu medzivojnového Československa. Na veľmi slušnej úrovni podáva aj súčasný stav spracovania skúmanej problematiky v českej a slovenskej historiografii. Autor veľmi jasne poukazuje na výrazný rozdiel v skúmaní a spracovávaní otázky cestovného ruchu v zahraničnej a česko – slovenskej historiografii, kde sa autori uvedenou témou začali zaoberať oveľa neskôr. V tomto porovnaní je pred slovenskou historiografiou oveľa ďalej aj spracovanie témy v Čechách.

Druhá prípadová štúdia *Kreovanie technicko-organizačného zázemia cestovného ruchu v 1. ČSR. Rámcový náhľad do problematiky so zreteľom na územie Slovenska* si stanovila ako cieľ priblíženie kľúčových problémov, sprevádzajúcich proces tvorby zázemia cestovného ruchu na celoštátnej úrovni a osobitne poukázať na špecifiká a aktivity odborných a záujmových kruhov na území Slovenska v celoštátnom kontexte. V úvode textu autor ponúka pohľad na cestovný ruch ako na hospodársky a sociokultúrny segment na území Slovenska a českých krajín od konca 19. storočia, jeho postupný rozvoj, charakterizovaný aj nástupom myšlienky aktívneho trávenia voľného času, či postupne narastajúce aktivity štátu zamerané na rozvoj turizmu. Uvedené aktivity pokračovali po vzniku Československej republiky, kde sa už stretávali s dôležitými otázkami budovania technicko-organizačného zázemia cestovného ruchu, zabezpečenia kvalitnej dopravy, či služieb. Práve tu sa hlavne v prvých rokoch ukázala nepripravenosť štátu v oblasti dostatku kvalitných ubytovacích zariadení, zásobovania, či nedostatkov v dopravnej infraštruktúre. V uvedených segmentoch môžeme sledovať výrazné rozdiely medzi českými krajinami a Slovenskom. Výraznejšiemu rozvoju cestovného ruchu v Československu však bránila aj zdĺhavosť prijatia jasnej a ucelenej koncepcie cestovného ruchu, ktorá by priniesla pevný základ pre jeho rozvoj. Súčasne si musíme uvedomiť, že problémy s rozvojom cestovného ruchu, či už koncepčný plán, alebo dostupná infraštruktúra sa oveľa výraznejšie kumulovali práve na Slovensku (nedobudované železničné prepojenie na české krajiny, hospodárske a sociálne problémy, nedostatky v službách a pod.).

Otázka dopravy za turistickými aktivitami sa začína postupne meniť po masívnejšom nástupe automobilov do spoločnosti. Automobil sa postupne stáva prostriedkom trávenia voľného času v rámci kultúrno-spoločenských zmien. Pomaly, takisto aj v Československu dochádza k rozvoju fenoménu moderného turizmu a cestovného ruchu. Práve nástup automobilov súvisiaci s otázkou cestovného ruchu je obsahom tretej kapitoly. Autor si zdefinoval cieľ, ktorým je identifikácia miesta automobilov a motocyklov v trávení voľného času. Na príklade pôsobenia Autoklubu Košice chcel poukázať na formy ich voľnočasového používania v dobovom kultúrno-spoločenskom kontexte. Práve Autoklub Košice si autor zvolil ako vzorku k otázke

penikania automobilov do trávenia voľnočasových aktivít a podáva nám prehľad jeho činnosti v sledovanom období. Pri komplexnejšom pohľade na otázku „dynamizácie“ a väčšej dopravnej mobility cestovného ruchu, či trávenia voľnočasových aktivít na Slovensku, si treba zároveň uvedomiť jej limity. Trávenie voľnočasových aktivít pre obyvateľov Slovenska bolo výrazne limitované nedostupnosťou automobilov pre drvivú väčšinu obyvateľstva. Automobil bol pre bežného človeka veľkým luxusom a nemohol si ho dovoliť. Situáciu takisto skomplikovala Veľká hospodárska kríza a nemôžeme zabúdať na katastrofálny stav vozoviek na Slovensku. Nástup automobilov v ČSR (a osobitne na Slovensku), ako aj sám autor správne skonštatoval, nemôžeme porovnávať s masívnym nárastom automobilov napr. v USA po nástupe modelu Ford T.

Vzhľadom ku skutočnosti, že habilitačnú prácu tvorí viacero nezávisle publikovaných štúdií, v texte nájdeme niektoré totožné informácie uvedené na viacerých miestach textu (napr. vplyv reklamy, definovanie pojmu „voľný čas“, štyri vývojové fázy cestovania od M. Hlavačku a pod.).

Určitým teoretickým doplnením predchádzajúceho textu je štvrtá kapitola prezentujúca posun v spôsobe práce s problematikou dejín motorizmu v českej a slovenskej historiografii. Autor v kapitole približuje posun interpretačných rámcov a tém osobného automobilizmu za posledné dve desaťročia.

Zaujímavú problematiku cestovania do zahraničia prináša piata kapitola *Nadväzovanie kontaktov medzi Československom a Juhosláviou v oblasti cestovného ruchu v medzivojnovom období. Náčrt vybraných oblastí*. Opäť ide o určitú sondu do problematiky cestovania do Juhoslávie v medzivojnovom období zameranú hlavne na vybrané oblasti, či styčné body nadväzovania a rozširovania kontaktov v oblasti cestovného ruchu medzi Československom a Juhosláviou. Autor dáva dôraz na možnosti a obmedzenia dopravnej infraštruktúry, motorizmu, komerčného letectva, či podnikateľských aktivít československých hotelierov a Československej dopravnej kancelárie (ČEDOK). Spájajúcou myšlienkou týchto aktivít bola i snaha o vytvorenie určitého spoločného obrazu „československého mora“, ktorá sa postupne udomácňovala medzi československými, ale aj miestnymi podnikateľmi. Uvedená idea sa udržala v podstate dodnes, keď stále o Jadrane hovoríme, že ide o „slovenské more“.

V rámci pohľadu na určité nejasnosti v smerovaní cestovného ruchu v Československu v medzivojnovom období, je prínosný pohľad autora na rozporuplnosti v propagovaní domáceho a zahraničného cestovného ruchu. K určitému konfliktu v propagácii dochádza po nástupe Veľkej hospodárskej krízy, kde mala práve podpora domáceho cestovania pomôcť k prekonaniu ekonomických ťažkostí krajiny. Predložená kapitola je prínosná v problematike

rozvoja cestovného ruchu medzi ČSR a Juhosláviou v medzivojnovom období a pohľade na jednotlivé ťažkosti (doprava, hospodárske problémy, nepripravenosť krajín na výraznejší rozvoj cestovného ruchu a i.) alebo na druhej strane pozitíva vyplývajúce zo vzájomnej spolupráce. K menším pripomienkam zaradujem niekoľko hlavne gramatických chýb v texte: na s. 108 autor používa termín Kráľovstvo Srbov, Chorvátov a Slovincov, od roku 1929 je už potrebné používať termín Kráľovstvo Juhoslávia, rumunský kráľ Carol II – správne Karol II (krstné/rodné mená panovníkov sa píše v slovenčine), Praha – Bratislava - Košice – Užhorod – Cluj – Bukurešť – Belehrad – všetky mestá sú v slovenskom prepise, takisto je potrebné uviesť slovenský názov mesta Kluž.

Dôležitou súčasťou úspešného rozvoja cestovného ruchu je jeho propagácia. Uvedený faktor bol napriek určitým limitom, ktoré sprevádzali rozvoj cestovného ruchu v Československu, súčasťou snáh zodpovedných úradov v štáte o rozvoj turizmu. Problematika reklamy a propagácie jednotlivých turistických destinácií je obsahom šiestej kapitoly habilitačnej práce. Hlavným cieľom textu je priblíženie vybraných foriem propagácie medzivojnového Československa ako turistickej destinácie. Autor súčasne analyzuje vybratú vzorku propagačného materiálu, určeného primárne k zahraničnej reprezentácii Československa.

Štruktúra reprezentácie Československa ako turistickej destinácie vychádzala z prezentácie prírody, relaxu (napr. kúpele), kultúrnych pamiatok. Dôležitým bodom bolo predstavenie „tradičných“ historických lákadiel v rovnováhe s moderným rozvojom krajiny (napr. fotografia klasickej slovenskej dediny v rovnováhe s moderne vybudovanými kúpeľmi). V propagačných a reklamných materiáloch teda išlo o prístup hľadania kultúrnej diverzity na pomedzí tradície a modernizácie nasmerovanej k idealizovanému pohľadu. Prezentovaná kapitola okrem zaujímavej analýzy problematiky predznamenáva aj diskusiu a otázky do budúceho výskumu, aký dopad mala cielená reklama na vnímanie Československa v zahraničí.

V záverečnom hodnotení práce by bolo zaujímavé vo väčšej miere konfrontovať obidve časti spoločného štátu a podrobnejšie poukázať na diferencie v rozvoji turistického ruchu, či automobilizmu, ktoré na Slovensku sprevádzalo množstvo limitov.

V celkovom kontexte habilitačnú prácu *Cestovný ruch v medzivojnovom období na Slovensku v hospodárskych disproporciách a kultúrno-spoločenskej dynamike* hodnotím ako prínosný súbor prípadových štúdií, ktorý ponúka hodnotný vstup do dlhodobo „obchádzanej“ problematiky cestovného ruchu na Slovensku. Je na škodu, že problematike cestovného ruchu a turizmu sa v slovenskej historiografii venuje pomerne malá pozornosť, keďže ide o širokú interdisciplinárnu tematiku. Autorovi sa podarilo na základe archívneho výskumu, bohatej

domácej a zahraničnej odbornej literatúry zostaviť kvalitnú vedeckú prácu venujúcu sa osobitným špecifickým témam skúmanej problematiky. Jednotlivé kapitoly ponúkajú logicky štruktúrovaný celok, v ktorom sa autorovi podarilo naplniť hlavný a takisto parciálne ciele práce.

Na záver konštatujem, že predložená habilitačná práca Mgr. Mikuláša Jančuru, PhD. „Cestovný ruch v medzivojnovom období na Slovensku v hospodárskych disproporciách a kultúrno-spoločenskej dynamike“ spĺňa predpoklady kladené na habilitačnú prácu. Po absolvovaní úspešnej obhajoby navrhujem udeliť vedecko-pedagogický titul docent.

V Banskej Bystrici 10. 3. 2025

prof. PhDr. Peter Mičko, PhD.